

VÄRLDSARV ÖRESUND ?

Begreppet världsarv gäller för områden som bedöms vara av betydelse för hela mänskligheten ur kulturell och eller miljömässig synvinkel. Hittills finns drygt 700 områden i världen som klassats som världsarv. Drottningholms slottsanläggning blev 1991 Sveriges första världsarv och fram till och med 2001 har sammanlagt tolv svenska kultur- och naturobjekt förts upp på listan. Bland dessa återfinns även Södra Öland, Höga kusten m fl. Det kan noteras att det råder brist på naturbaserade världsarv.

Ett världsarv är en plats, ort, miljö eller objekt som på ett alldeles unikt sätt vittnar om jordens och människans historia. När de en gång kommit med på den prestigefyllda världsarvslistan garanteras de skydd och vård för all framtid.

Den grundar sig på FN-organet Unescos konvention till skydd för världens natur- och kulturarv, som antogs 1972. Sverige undertecknade konventionen 1984 och har därmed - bland mer än 160 andra nationer - frivilligt åtagit sig att skydda de egna världsarven för all framtid, samt att stödja andra länder i deras ansträngningar för att ta hand om sina. Inte nog med det, man förbinder sig även att i övrigt vårda hela respektive lands natur- och kulturarv.

För att ett område eller en anläggning ska upptas på listan måste det uppfylla en rad kriterier. Ett kulturobjekt ska exempelvis vara ett mästerverk skapat av människan, ett arkitektoniskt stilbildande byggnadsverk, en miljö med anknytning till idéer eller trosföreställningar av universell betydelse eller ett framstående exempel på traditionell livsföring som är representativ för en viss kultur. Ett naturobjekt kan exemplifiera viktiga utvecklingssteg i jordens historia, representera pågående ekologiska eller biologiska processer, vara ett landskap med exceptionella skönhetsvärden eller en hemvist för utrotningshotade djurarter.

Öresund är från medeltiden ett världshandelsstråk. Skanörmarknaden under slutet av augusti till början av oktober drog 80 000 fiskare och handelsmän där tyskar, holländare, engelsmän, svenskar, norrmän trängdes förutom danskar. Det stora sillfisket under medeltiden saknar motstycke. Flera tiotusentals småbåtar fanns då samtidigt utanför Skanör-Falsterbo.

Sillen var Danmarks äldsta och viktigaste exportvara. Det tillsammans med Öresundstullen (varade i nära 430 år !) och boskapsexport bl.a. från Skåne var Danmarks ekonomiska ryggrad.

Kronborg i Helsingör har utsetts till världsarv framförallt mot bakgrund av Shakespeares roman om den danske prinsen, Hamlet. Den skrevs cirka 1601. Vid denna tid fanns räsande teatersällskap från England som bl.a. uppträdde i Helsingör. Om Shakespeare själv varit i Danmark vet man ej, däremot vet man att teatersällskapen träffade honom väl hemma igen. Kronborg är byggt cirka 1576-85 och är mycket välbevarat och bygget innebar en överflyttning av kungens residens från Helsingborg till Helsingör.

Tolkiens trilogi om härsckarringen har inspirerats av de isländska sagorna från medeltiden, germansk mytologi samt Beowulfeposet skrivet på fornengelska under 800-talet. I samtliga dessa dokument finns Danmark, Skåne, Sverige, Öresund omnämnda. Under vikingatiden omtalas ett berömt slag vid Svolder år 1000 som antas vara Öresund.

Under 1500-talets slut uppför den världsberömde astronomen **Tycho Brahe** sitt observatorium på Ven. Han var en av de fem vetenskapsmän som förändrade världsbilden tillsammans med *Copernicus, Galilei, Kepler och Newton* under 1400-1700-talen.

Städerna runt kusten som Helsingborg, Malmö, Köpenhamn, Helsingör och Landskrona har alla sin spännande historia alltsedan medeltiden.

Hansans verksamhet i bl.a. Öresund under medeltiden är världsberömd historia. De välkända koggarna, av vilka en kopia fö nyligen byggts i Malmö, dominerade Öresund under 1300-1400-talen.

Kärnan i Helsingborg är en av Nordens viktigaste profana byggnader från den tiden. Helsingborg var riksfäste och kungligt slott, ursprungligen uppfört under Erik Menveds tid under tidigt 1300-tal. Kärnan efterträdde två tidigare torn bl.a. ett rundtorn. Helsingborg var en av de städer vid den skånska Öresundskusten som stod i centrum för en lång rad olika krig mellan Sverige och Danmark t ex 1643-1645, 1658, 1676-1679, 1709-1710. De många *sjöslagen i Öresund* har gjort sundet rikt på marin arkeologi.

Landborgen i Helsingborg är en unik geologisk bildning, en av havet uteroderad brant. Här finns bl a världsunika växtfossil från trias-jura perioden. Ur Landborgen rann grundvatten av hög dricksvattenkvalitet beskrivet bl.a. Linné 1749. Ramlösa brunn, St. Jörgens källa, Helsan och Helsingborgs källa är några källor av största betydelse för befolkningen från forntid och fram till 1900-talet. St. Jörgens källa var även en offerkälla som enligt litteraturen kan ha använts redan under forntid i religiös kult. Idag är det alkaliska Ramlösavattnet en världsartikel.

Möns- och Stevns klint har sin motsvarighet vid Rügen. Dessa vita kalkstensbranter störtar rakt ned i havet. Vid Mön finns dessutom en intressant fenomen, en inlagring som anses spegla ett unikt geologiskt skede i världen.

Linné vistas i Helsingborg vid olika tillfällen, men främst under den skånska resan. Hans reseskildring ingår liksom de isländska sagorna i världslitteraturen eftersom Linné är mycket känd över hela världen.

Historieskrivarna **Adam av Bremen** och **Saxo Grammaticus** tillhör världslitteraturen genom sina historiska beskrivningar från cirka år 1074 resp. år 1200. Här ingår Danmark och Öresund i beskrivningarna.

Kullaberg (Herculi Stoder) som är naturreservat och även marint reservat anses vara Sveriges vackraste bergskropp. Mytologin kring berget är omfattande. Enligt Antikens Plinius ska en utforskningsresa ha företagits av en sjöfarare på uppdrag av Kejsar Augustus hävdar helsingborgsprästerna Elias Follin och Peter Wieselgren i *Helsingborgs historia* som de skrev under 1700-1800-talen. *Herculi Stoder* som omnämns i Plinius verk anses vara synonymt med Kullaberg.

Bayeuxtapeten - "världens äldsta serie" handlar om vikingar

Bayeuxtapeten har kallats "världens äldsta serie". Det är en 70 meter lång och 50 cm hög broderad linnebonad, som gjordes redan på 1070-talet. I 72 olika scener får man följa *Vilhelm Erövrarens* tåg mot England och hans strider i slaget vid Hastings år 1066. Det är alltså sonen till den dansk-skånske vikingen *Gånge Rolf* som blev hertig av Normandie.

Öresunds marina förhållanden

Även om Öresund är ett litet havsområde är det unikt. I Öresund sker det spännande mötet mellan världens största brackvattenhav, Östersjön, och världshaven. På grund av de olika havens salthalt, finns i Öresund därför två hav ovanpå varandra med helt olika egenskaper.

Östersjöns mindre salta vatten flyter ut genom Öresund ovanför det betydligt saltare Kattegattvattnet.

Som exempel kan ytvattnet vara övermättat på syre samtidigt som det råder syrebrist i bottenvattnet. Öresund uppvisar också en ovanligt stor variation av naturmiljöer där det finns bofasta innevånare som anpassat sig till dessa speciella förhållandena.

Då trålningsförbud har rått i Öresund sedan många år, uppvisar fiskstammarna en stabil utveckling. Torskpopulationen innehåller således alla ålderskategorier och storleksordningar, och tillväxten är sådan att de (torskarna) sprider sig till Kattegat. Samma mönster kan ses hos andra fiskarter också.

Öresund, kushavet mellan två länder, är kärnan i Öresundsområdet och utgör själva grunden till regionens attraktivitet. En Öresundsregion utan ett levande Öresund är svår att tänka sig. En historisk tillbakablick på utvecklingen visar dock att det finns risk för att den naturliga miljön kan bli en bristvara i framtiden. Trycket på Öresund har ökat från många håll, inte minst när det gäller exploatering av havsmiljön genom byggnationer och utfyllnader.

Skånsk Submaritim Natur- och kultur

Detta projekt var en satsning av Öresundsfonden 1991 som innebar en natur- och kulturreisa runt Skånes kust och med besök i olika hamnar där allmänhet och media mötte upp. Det gav mycket goda resultat som kunskapshöjande kampanj om Öresund miljö och marina frågor i stort.

Vrak, boplatser, marina resurser samt miljöproblemen fokuserades.

Det finns i Öresund och dess kust värden av internationell klass som inte bara är viktiga att skydda och bevara för all framtid, det finns också en enorm potential ur kulturell och turistisk synvinkel. Öresundsregionen har ambitioner att vara Europas renaste och ett omfattande samarbete över gränsen sker i många olika sammanhang.

Att göra Öresund till ett Världsarv vore ett utmärkt sätt att bevara Öresund dess marina natur- och kulturvärden och ytterligare öka Öresundsområdets status och ta vårt ansvar för kommande generationer.

Idé och de historiska och landavsnitten Widar Narvelo, ekolog. De marina avsnitten Peter Göransson, Arne samuelsson, marinbiologer & KjellAndersson, ordförande.